

Sensorveiledning JFEXFAC04 - Ex.fac rettsvitenskapelig variant

Våren 2006

1. Oppgaveteksten

(1) Fra pensumdel A: Rettsfilosofi

- (a) Gjør rede for begrepene kompetanse og kompetansenorm.
- (b) Er kompetanse og frihet det samme? Begrunn svaret og gi eksempler.
- (c) Hva kan vi mene med å si at kompetansenormer er «konstitutive» og pliktnormer «regulative»?
- (d) Hvorfor er begrepene kompetanse og kompetansenorm viktige for forståelse av jussen? Er det noen forskjell mellom privatrett og offentlig rett i dette henseende?

(2) Fra pensumdel C: Profesjonsetikk

I profesjonsetisk litteratur er begrepet rollemoral mye brukt til å belyse problemstillinger og løsningsforslag.

- (a) Forklar begrepet og gi eksempler på juristroller. Som ledd i forklaringen skal du også peke på forskjeller mellom rollemoral og individmoral og mellom rollemoral og allmenmoral.
- (b) Gjør rede for hvordan et krav om sannhet kan måtte utformes forskjellig i forhold til forskjellige juristroller. Legg hovedvekten på å vise problemstillinger i ulike situasjoner. Gjennomfør denne problematisering av sannhetskravet i forhold til minst tre forskjellige juristroller.
- (c) Gjør kort rede for fenomenet «Whistleblowing».

I den samlede vurdering vil del (1) telle 3/5 og del (2) telle 2/5.

2. Innledning

Oppgaven henter stoff fra pensumdel A (oppgavens del (1)) og pensumdel C (oppgavens del (2)). Dette er sagt i oppgaveteksten, slik at studentene ikke skal lure på hvilke perspektiver oppgaven skal besvares ut fra.

I oppgaven er det også sagt hva som vil være forholdet mellom de to hoveddelene av oppgaven i den samlede vurdering, nemlig at del (1) vil telle 3/5 og del (2) vil telle 2/5. Dermed vil studentene også ha grunnlag for å disponere dels tidsbruken, dels omfang og dybde av besvarelsen på de enkelte deler. Denne veiledningen er foreløbig. Endelig versjon vil foreligge etter sensormøtet, som er berammet til mandag 12. juni kl. 14.15 i Vestbygningen, 3. etg., Store møterom.

3. Oppgave 1: Fra pensumdel A: Rettsfilosofi

(a) Gjør rede for begrepene kompetanse og kompetansenorm

Begrepene kompetanse og kompetansenormer behandles i pensum direkte i Eng, Rettsfilosofi (heretter bare RF), avsnitt II 3.1–3.4 (ss. 79–92). Avsnitt 3.5 er ikke pensum.

Deloppgavens hovedtema er: «Gjør rede for begrepene kompetanse og kompetansenorm». Oppgaven kan besvares direkte ut fra RF, se kapitteloverskriften til RF avsnittene II 3, 3.2 og 3.3. Jeg skal ikke referere RF, men viser til framstillingen der.

Slik oppgave 1a er formulert kan det være naturlig å si noe mer allment om begrepet norm. Dette kan imidlertid ikke kreves. Og lange utredninger om dette vil fort komme på siden av oppgaven, med mindre tilsvarende enda lengre utredninger gis om det som er oppgavens direkte tema.

Det allmenne begrepet norm behandles direkte i RF del II 1 (ss. 29–70). Pensum er: II 1.1–1.4.2 (2), 1.4.3-1.5.3 og 1.5.6. Dertil er spørsmålet om norm og normativitet et gjennomgående tema i hele boken.

På denne bakgrunn er det visse muligheter for den gode kandidat til å skille seg ut ved å skrive skjønnsomt selektivt om norm og normativitet, som innledning, bakgrunn, delkommentarer underveis, osv. Men jeg gjentar og understreker at det ut fra oppgave 1a ikke kan kreves noen spesiell behandling av dette.

Slik oppgaven er formulert, avgrenses det mot forholdet mellom kompetanse og gyldighet. Noen vil kanskje komme inn på dette, siden (i) en viktig grunn til at kompetanse og kompetansenormer står så sentralt i juridisk tenkning, er at jurister i stor grad drøfter fastsatte normers gyldighet og siden (ii) begrepene kompetanse og kompetansenorm står sentralt i disse gyldighetsdrøftelser. Se om dette RF avsnitt II 4, se særlig figuren s. 112 og drøftelsene på ss. 113 flg. Imidlertid, oppgave 1a nevner ikke u/gyldighet.

På denne bakgrunn gjelder følgende utgangspunkter. Det vil være et absolutt pluss å si noe om hvorfor begrepene kompetanse og kompetansenorm er viktige, og herunder er det helt naturlig og riktig å peke på betydningen i jusen av drøftelser av fastsatte normers gyldighet (se f.eks. RF s. 79 nest siste tekstavsnitt). Men noen drøftelse utover dette av forholdet mellom kompetanse og kompetansenormer på den ene side og u/gyldighet på den annen side, vil raskt være utenfor oppgave 1a.

Merk også at spørsmålet om hvorfor begrepene kompetanse og kompetansenorm er viktige, gjøres til selvstendig spørsmål i oppgave 1d. Påpekningen ovenfor av betydningen i jusen av drøftelser av fastsatte normers gyldighet hører hjemme der. Desto mer gjelder at drøftelser av dette under oppgave 1a fort blir malplassert.

Her som ellers bør det imidlertid legges til grunn at konsekvensene av at studenten går utenfor oppgaven ikke er direkte trekk, kun at det utenforliggende stoff ikke kan gi noe pluss. Den uheldige konsekvens for studenten ligger i disse tilfelle som oftest i at han eller hun ikke får brukt all tid og alle krefter på det som faktisk ligger innenfor oppgaven.

(b) Er kompetanse og frihet det samme? Begrunn svaret og gi eksempler.

Oppgaven kan besvares direkte ut fra RF, se s. 83 andre tekstavsnitt og avsnitt II 3.4 (ss. 91–92).

Begrepet frihet behandles i mer generell sammenheng i RF ss 71–78. Dette stoffet er imidlertid mindre relevant i forhold til oppgave 1b.

(c) Hva kan vi mene med å si at kompetansenormer er «konstitutive» og pliktnormer «regulative»?

Oppgavene 1b og 1c henger nøye sammen. Tanken har vært å bistå studenter som husker deler av stoffet, men ikke klarer å holde delene sammen. Om studenten ikke ville kunne besvart oppgave 1b direkte, så kan vedkommende gjennom formuleringen av oppgave 1c kanskje ledes på riktig spor – eller omvendt. De to oppgavene representerer langt på vei to sider av samme sak. De samme referansene til RF som ble gitt ovenfor i tilknytning til oppgave 1b, er derfor også de relevante referansene her: se RF s. 83 andre tekstavsnitt og avsnitt II 3.4 (ss. 91–92).

(d) Hvorfor er begrepene kompetanse og kompetansenorm viktige for forståelse av jussen? Er det noen forskjell mellom privatrett og offentlig rett i dette henseende?

Oppgavens første spørsmål kan besvares direkte ut fra RF ss. 79 nest nederste tekstavsnitt, 110, 112, 115–16.

En mer generell spørsmålsstilling reises i overskriften i RF s. 79: «Den teoretiske interessen av begrepene kompetanse og kompetansenorm». Oppgave 1d spør imidlertid ikke så krevende.

I større grad enn under oppgave 1a vil det under 1d kunne være relevant å si noe mer spesifikt om forholdet mellom kompetanse og gyldighet. Se om dette RF avsnitt II 4, se særlig figuren s. 112 og drøftelsene på ss. 113 flg. Imidlertid, slik oppgave 1d er formulert kan det ikke kreves noen mer spesifikk drøftelse. Det er tilstrekkelig at kandidaten formulerer det hovedpoenget som ble formulerte i merknadene til oppgave 1a ovenfor: En viktig grunn til at kompetanse og kompetansenormer står så sentralt i juridisk tenkning, er at jurister i stor grad drøfter fastsatte normers gyldighet og at begrepene kompetanse og kompetansenorm står sentralt i disse gyldighetsdrøftelser.

Oppgavens andre spørsmål besvares langt på vei i RF s. 110 første tekstavsnitt. Dette er imidlertid også et spørsmål hvor kandidaten bør kunne resonnerer seg fram til svaret ut fra egen kjennskap til jusen: Ja, det er en forskjell mellom offentlig og privatrett i dette henseende, nemlig ved at drøftelser av fastsatte normers gyldighet, og dermed drøftelser av kompetanse, står mer sentralt i offentlig rett enn i privatrett. Drøftelsestypen er viktig på begge rettsområder, men i offentlig rett er den helt dominerende.

Momenter til karaktersettingen

Oppgave 1 ligger sentralt i pensum og i læreboken til exfac; se gjennomgangen ovenfor. Studentene kan også bygge på stoff om kompetanse og kompetansenormer andre steder i pensum, se f.eks. Eckhoff/ Smith, Forvaltningsrett, 7. utg: dels ss. 33–35, dels gjennomgående i bokens mange drøftelser av kompetansespørsmål.

I undervisningen er oppgavens spørsmål i stor grad dekket gjennom forelesninger. De fleste kursgruppene har også gått gjennom egne oppgaver i stoffet.

Oppgaven skulle være tilstrekkelig spesifisert til å hjelpe studentene på vei, og den åpner rom for den gode kandidat til å gå i dybden. Ved at de enkelte deloppgavene belyser hverandre, skulle oppgaven gi tilstrekkelige ledetråder for de fleste. Oppgaven må på denne bakgrunn sies å være sentral og med middels til ganske lav vanskelighetsgrad.

Den mest sentrale deloppgave er 1a. Er denne godt besvart kan det tillates adskillige svakheter og også tildels blanke oppgaver i deloppgavene 1b-d uten at det nødvendigvis leder til stryk. På den annen side, er besvarelsen av 1a blank eller klart uakseptabel, så er hele oppgave 1 klart i faresonen til stryk. Det er vanskelig å se hvordan en blank eller uakseptabel besvarelse av 1a skulle kunne rettes opp gjennom besvarelsen forøvrig.

4. Oppgave (2): Fra pensumdel C: Profesjonsetikk

I profesjonsetisk litteratur er begrepet rollemoral mye brukt til å belyse problemstillinger og løsningsforslag.

(a) Forklar begrepet og gi eksempler på juristroller. Som ledd i forklaringen skal du også peke på forskjeller mellom rollemoral og individmoral og mellom rollemoral og allmenmoral.

Begrepet rollemoral brukes gjennomgående i begge de to læremidlene i profesjonsetikk: Andreas Føllesdal: 'Å fremme rett og hindre urett: Om juristetikk' (i det følgende referert til som Føllesdal) og Vidar Halvorsen: 'Profesjonsetikk, rollemoral og allmenmoral' (i det følgende referert til som Halvorsen).

Ingen av arbeidene gir vel en egentlig definisjon. Begrepet tas for gitt. Mange formuleringer måter er tenkelige. Siden termen «rollemoral» så sterkt er forklarende i forhold til begrepet, vil vel alle kandidatene klare å formulere det vesentlige: nemlig at det er snakk om moralnormer knyttet til en rolle.

Både Føllesdal og Halvorsen gjør rede for Lubans modell for begrunnelse av en særegen rollemoral, se Føllesdal, ss. 8–9, Halvorsen, ss. 8–9. Noen vil derfor kanskje skrive om dette. Det kan imidlertid ikke

kreves, siden man kan si at Lubans modell ikke så mye definerer et begrep rollemoral, som stiller opp en modell for begrunnelse av rollemoralen. Det er imidlertid et pluss om kandidatene evner å trekke inn dette stoffet til klargjøring av begrepet rollemoral.

Som ledd i definisjonen av rollemoral bør også sies noe om begrepet rolle. Men ut fra pensumdekningen kan det ikke kreves noe særlig her; se eksempelvis de knappe merknader i Halvorsen s. 8. Ofte er det naturlig å nevne eksempler som ledd i en definisjon. Men det er jo et eget delspørsmål i oppgave 2a. Så besvarelsen av 2a er dermed ikke knyttet til lengre utlegninger. Den gode kandidat vil imidlertid kunne utdype sin besvarelse ved å gå litt inn i rollebegrepet, og forklare det som et sett av normer, eventuelt som et sett av normative forventninger som det også er vanlig å si i samfunnsvitenskapelig litteratur. Videre problematiseringer kan tenkes og bør honoreres. Men dette er klart utenfor hva som kan kreves.

Neste spørsmål er eksempler på juristroller. Alle bør her klare å nevne de viktigste rollene: forvaltningstjenestemannen, dommeren og advokaten.

Noe mer refleksjon kreves når oppgaven videre spør om forholdet rollemoral og individmoral og mellom rollemoral og allmenmoral. Men igjen gjelder at svarene burde være selvfølgelig, siden termene er så forklarende og siden de gjensidig avgrenser hverandre. Alle kandidatene bør kunne få fram forskjellen mellom normer som holdes av individet, normer som knytter seg til en rolle (underforstått, som mange individer kan ha), og normer som inngår i det vi mer diffust kaller «allmenmoral». Pensumdekningen er god, se f.eks. Halvorsen ss. 6–12 og Føllesdal, gjennomgående.

(b) Gjør rede for hvordan et krav om sannhet kan måtte utformes forskjellig i forhold til forskjellige juristroller. Legg hovedvekten på å vise problemstillinger i ulike situasjoner. Gjennomfør denne problematisering av sannhetskravet i forhold til minst tre forskjellige juristroller.

Oppgave 2b er den del av oppgave 2 som krever egen tenkning og som derved kan skille mellom kandidatene. Pensumdekningen er god. Et gjennomgående tema i Føllesdal er således hvordan sannhetskravet varierer fra rolle til rolle i juristverdenen; se eksempelvis ss. 4 nederst, 9 (i punkt (4)), 14–15, 16 (øverst, om forsvareren; nederst, om aktor), 17, 22. Oppgaven krever imidlertid at studenten setter sammen stoff fra litt forskjellige deler i Føllesdal og Halvorsen, siden ingen av forfatterne uttrykkelig formulerer overskrifter som «Sannhetskravet», e.l.

Av roller som kandidatene enkelt bør kunne finne fram til, er forsvarsadvokatens og aktoratets særlig nærliggende. Alle bør få fram den klassiske problemsituasjon med forsvarsadvokaten som får kjennskap til bevis for at hans klient er skyldig, se flere av referansene i Føllesdal nevnt ovenfor. Alle bør videre kjenne til det ideologiske utgangspunkt, at aktoratet skal være upartisk og dermed også søke bevis for tiltaltes uskyld; men samtidig bør de nevne at aktoratet nok ofte oppfører seg noe annerledes. Siden kandidatene ikke har hatt prosess, kan det ikke kreves mye i detaljene. Det må tillates at det gjøres feil i beskrivelsen av domstolsprosessen. Det vesentlige er at de profesjonsetiske dilemmaer kommer fram.

Videre bør kandidatene se at også forvaltningstjenestemannen kan stilles overfor dilemmaer, se eksempelvis Føllesdal ss. 17–18.

Dertil har vi dommerrollen. De fleste vil nok uten videre legge til grunn at dommeren skal søke sannheten uavhengig av andre hensyn, dette da i kontrast til forsvareren, og også i en viss faktisk kontrast til aktoratet. Siden kandidatene ikke har hatt prosess, kan det ikke kreves at de kjenner bevisbyrdeproblematikken og dermed ser at også dommeren kommer opp i store dilemmaer; også dommeren kan med rette velge å sette hensynet til sannheten til side. Den gode kandidat som via allmenkunnskaper resonnerer seg fram til dette,

bør honoreres. Poenget er å sette problemsituasjonene i sammenheng og se at det i alle tilfelle er snakk om at sannhetskravet ikke er enerådende.

(c) Gjør kort rede for fenomenet «Whistleblowing».

Merk at oppgaven sier «kort». Pensumdekningen er knapp, se Føllesdal s. 20. Merk imidlertid at ordet «whistleblowing» står i overskriften og at stoffet står i ramme. Emnet også vært mye diskutert i mediene de senere år, senest i de siste måneder i forbindelse med lovgivning om arbeidstakeres varslingsrett. Dette kan man selvfølgelig ikke forvente kjent, men den gode kandidat kan lett få fram mye informasjon her uten å skrive langt.

I det at oppgaven sier «kort» bør legges et signal til kandidaten om at han eller hun ikke skal prioritere oppgave 2c, at den for såvidt er noe underordnet 2a og 2b. Oppgaveteksten bør ikke leses som noe forbud mot å skrive flere spalter, hvis stoffet forøvrig er relevant og oppgavene 2a og 2b er tilfredstillende besvart.

Momenter til karaktersettingen

Også oppgave 2 ligger sentralt i pensum og i læremidlene til exfac; se gjennomgangen ovenfor.

I undervisningen er oppgavens spørsmål i stor grad dekket gjennom forelesninger.

Som i oppgave 1 gjelder også her at oppgaven skulle være tilstrekkelig spesifisert til å hjelpe studentene på vei, samtidig som den åpner rom for den gode kandidat til å gå i dybden. Oppgaven må på denne bakgrunn sies å være sentral og med middels vanskelighetsgrad.

Den mest sentrale deloppgave er 2b. Er denne godt besvart kan det tillates adskillige svakheter og også tildels blanke oppgaver i 2a og 2c uten at det nødvendigvis leder til stryk. På den annen side, er besvarelsen av 2b blank eller klart uakseptabel, så er hele oppgave 2 klart i faresonen til stryk.

5. Samlet

I oppgaven er sagt hva som vil være forholdet mellom de to hoveddelene av oppgaven i den samlede vurdering, nemlig at del (1) vil telle $3/5$ og del (2) vil telle $2/5$. Selv om det her opereres med brøker, så sier det seg selv at den samlede vurdering ikke kan bli matematikk, siden bedømmelsen skjer gjennom bokstavkarakterer, ikke tallkarakterer. Det gjenstår derfor et visst skjønn i helhetsbedømmelsen.

Denne sensorveiledningen er utformet av undertegnede i samarbeid med fagansvarlig, professor Svein Eng.

Oslo, 6. juni 2006

Christoffer C. Eriksen